Tyskie obchody 80. rocznicy Tragedii Górnośląskiej

PAMIĘCI OFIAR
TRAGEDII GÓRNOŚLĄSKIEJ
WYWIEZIONYCH Z WILKOWYJ
ORAZ INNYCH DZIELNIC MIASTA TYCHY
DO KATORŻNICZEJ PRACY
NA TERENIE ZWIĄZKU SOWIECKIEGO
A TAKŻE TYCH, KTÓRYM PRZY TRANSPORCIE
GRABIEŻ, GWAŁTY, OSIEROCENIE I ŚMIERĆ
MIESZKAŃCY TYCHÓW
W PIERWSZYCH MIESIĄCACH 1945 ROKU INTERNOWANO I DEPORTOWANO DO ZWIĄZKU SOWIECKIEGO PONAD 30 OSÓB Z WILKOWYJ. PRZYMUSOWE WYWÓZKI ODBYWAŁY SIĘ W RAMACH „OCZYSZCZANIA TYŁÓW FRONTU" PRZEZ NKWD, PRZY WSPARCIU MILICJI OBYWATELSKIEJ. WŚRÓD WYWIEZIONYCH BYLI M.IN. DZIAŁACZE ARMII KRAJOWEJ, GÓRNICY, OSOBY ZARZĄDZAJĄCE WSIĄ W CZASIE WOJNY. DLA SOWIETÓW WYWÓZKA MIESZKAŃCÓW GÓRNEGO ŚLĄSKA I ICH PRACA MIAŁA BYĆ FORMĄ REPARACJI WOJENNYCH, ZA SZKODY WYRZĄDZONE PRZEZ NIEMCÓW W TRAKCIE II WOJNY ŚWIATOWEJ NA TERENIE ZWIĄZKU SOWIECKIEGO. INTERNOWANIE WILKOWYJAN PRZED DEPORTACJĄ MIAŁO MIEJSCE NA TERENIE BROWARU KSIĄŻĘCEGO W TYCHACH, W SZKOLE PODSTAWOWEJ W KNUROWIE ORAZ W WIĘZIENIU W BYTOMIU. DLA CZĘŚCI Z NICH KOLEJNYM PRZYSTANKIEM ZSYŁKI BYŁO WIĘZIENIE MONTELUPICH W KRAKOWIE. PODRÓŻ NA WSCHÓD ODBYWAŁA SIĘ KOLEJĄ, W BYDLĘCYCH WAGONACH. WILKOWYJANIE W WIĘKSZOŚCI TRAFILI W CZTERY MIEJSCA NA TERENIE ZSRS: DO KANDAŁAKSZY KOŁO MURMAŃSKA, NA DALEKIEJ PÓŁNOCY ROSJI; DO STALINO W DONBASIE NA TERENIE UKRAINY; DO KRASNOWODZKA NAD MORZEM KASPIJSKIM, W ZACHODNIEJ CZĘŚCI TURKMENISTANU ORAZ DO KARAGANDY I DŻEZKAZGANU W KAZACHSTANIE. MIEJSCA DEPORTACJI KILKU OSÓB NIE SĄ ZNANE. WYWIEZIENI WILKOWYJANIE PRACOWALI MIĘDZY INNYMI W KAMIENIOŁOMACH PRZY BUDOWIE HYDROELEKTROWNI, W KOPALNIACH PRZY WYDOBYCIU WĘGLA KAMIENNEGO ORAZ PRZY ODBUDOWIE ZNISZCZONYCH BUDYNKÓW, FABRYK I DRÓG. POŁOWA Z DEPORTOWANYCH ZMARŁĄ W WYNIKU CHORÓB, MROZU I WYCIEŃCZENIA. NA TERENIE BYŁEGO ZSRS LEŻĄ W BEZIMIENNYCH MOGIŁACH...
TYCHY, DN. 17 KWIETNIA 2016 ROKU

Dla dużej części mieszkańców Śląska styczeń 1945 roku bynajmniej nie był okresem wyzwolenia. 80 lat od wydarzeń, które odbiły się piętnem w historii regionu, w województwach śląskim i opolskim rok 2025 ustanowiono Rokiem Tragedii Górnośląskiej, a pamięć o przeszłości podtrzymywana jest licznymi spotkaniami rocznicowymi. Te odbyły się także w Tychach, w dzielnicy Wilkowyje, w niedzielę 2 marca 2025 roku.

Pamięć o wydarzeniach roku 1945 trwa także w rodzinnych przekazach mieszkańców Tychów. To tu, w 2016 roku, przy kościele w Tychach-Wilkowyjach odsłonięto pomnik poświęcony ofiarom Tragedii Górnośląskiej. Losy mieszkańców dzielnicy kilkanaście lat temu (2011-2015) zebrał historyk, doktor Wojciech Schäffer, rozmawiając z tymi, którzy jeszcze pamiętali wydarzenia z początku 1945 roku. Można powiedzieć, że był to ostatni moment na takie działania, gdyż od tego czasu wielu rozmówców zmarło. Dzięki wnikliwym poszukiwaniom dokumentów z tamtych czasów i świadectwom żyjących, udało się odtworzyć wówczas listę ponad 30 osób. Poza jednym nieletnim, osadzonym w obozie w Mysłowicach, wszyscy zostali deportowani z terenu Wilkowyj (w tym kilka z dawnego Potysza dziś leżącego w granicach tej dzielnicy) do przymusowej pracy w Związku Radzieckim. Spośród tych osób połowa nie wróciła do swoich domów, tracąc życie w obozach lub w czasie katorżniczej pracy. Podobny los spotkał wtedy tysiące ludzi z terenu Górnego Śląska. Pomnik w Wilkowyjach upamiętnia nie tylko ofiary wywózki do ZSRR, ale także osoby które doznały jakichkolwiek krzywd na miejscu, na Górnym Śląsku. Do tych ofiar można także z pewnością zaliczyć pochodzącego z Paprocan ks. Pawła Kontnego – chrystusowca, który został zamordowany przez żołnierzy sowieckich 1 lutego 1945 r. w Lędzinach stając w obronie dwóch dziewczyn. Miał wtedy wypowiedzieć do sowietów słowa: „To tak przyszliście nas wyzwalać?!”. Ofiarami Tragedii Górnośląskiej byli także członkowie rodzin deportowanych (żony i dzieci), którzy po zabraniu na Wschód głównych żywicieli, pozbawieni byli często środków do życia.

Tegoroczne obchody 80-lecia Tragedii Górnośląskiej miały więc miejsce także w Tychach-Wilkowyjach. Do wspólnego upamiętnienia wydarzeń z roku 1945 zachęcał Prezydent Miasta Tychy – Maciej Gramatyka, podkreślając wagę świadomości historycznej regionu, ze szczególnym naciskiem kładzionym na losy Tychów i tyszan:

- Dzięki wnikliwej pracy doktora Wojciecha Schäffera zachowały się świadectwa mieszkańców terenów Wilkowyj, skąd 80 lat temu deportowano ponad 30 osób. Ich losy oraz to, że części rozmówców W. Schäffera dziś już nie ma wśród nas sprawiają, że musimy przywiązywać szczególną wagę do pamięci o latach minionych.

Tyskie upamiętnienie Tragedii Górnośląskiej odbyły się w niedzielę 2 marca 2025 roku. Uroczystości rozpoczęły się w kościele pw. Matki Bożej Królowej Aniołów w Tychach-Wilkowyjach mszą w intencji deportowanych i ich rodzin, a następnie złożono kwiaty i zapalono znicze przy Pomniku Ofiar Tragedii Górnośląskiej. W uroczystości wzięli udział: Maciej Gramatyka – prezydent Tychów, Paweł Grosman – Zastępca Prezydenta Miasta Tychy ds. rozwoju usług społecznych i cyfryzacji, Joanna Bojczuk – Członek Zarządu Województwa Śląskiego, Justyna Konik – dyrektorka Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku, Małgorzata Król – dyrektor Miejskiego Centrum Kultury w Tychach, Małgorzata Szeligiewicz – dyrektorka Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 1 w Tychach, dr Wojciech Schäffer – Dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, artysta rzeźbiarz Tomasz Wenklar i kamieniarz Arkadiusz Król – twórcy pomnika Ofiar Tragedii Górnośląskiej, a także przedstawiciele Rady Osiedla Wilkowyje, przedstawiciele organizacji samorządowych i służb mundurowych.

Po uroczystościach przy pomniku zebrani mieli możliwość zapoznania się z informacjami o tym tragicznym okresie w historii Tychów oraz innych rejonów Górnego Śląska. Zebrani wzięli udział w panelu wykładowym pt. Trudne dziedzictwo i pamięć: Tragedia Górnośląska 1945. W jego ramach wysłuchali wykładu doktora Dariusza Węgrzyna Deportacje Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku – podsumowanie 10 lat badań, dotyczącego powstania trzytomowej publikacji autorstwa jego samego, w której zebrane zostały dane internowanych i deportowanych do ZSRR. Doktor Wojciech Schäffer i Jan Gąsior omówili przyczyny oraz okoliczności aresztowania i internowania mieszkańców Wilkowyj, a także ich wywózkę na Wschód i obozy pracy, do których trafili (dr Wojciech Schäffer: *Tragedia Górnośląska mieszkańców wsi Wilkowyje w pierwszych miesiącach 1945 roku, Jan Gąsior: Trasy wywózek wilkowyjan w 1945 roku oraz docelowe miejsca zesłania na terenie ZSRR).*

Do 1989 roku temat Tragedii Górnośląskiej w jej wielu aspektach, zarówno miejscowym (np. internowanie Górnoślązaków czy też gwałty, których dopuścili się na kobietach sowieccy żołnierze), jak też szerszym (wywózki do ZSRR i osadzenie w obozach pracy) był niewygodny dla władz komunistycznych i praktycznie nie istniał w przestrzeni publicznej. W takich warunkach trudno było, aby ukazywały się drukiem wiarygodne publikacje na ten temat, czy też przywracano pamięć o tych tragicznych wydarzeniach, nie mówiąc już o powstawaniu pomników czy tablic. Tym bardziej należy podkreślić fakt, że obchody 80. rocznicy Tragedii Górnośląskiej nie mają już tylko lokalnego wojewódzkiego charakteru.

Tyskie obchody 80. rocznicy Tragedii Górnośląskiej objęte zostały honorowym Patronatem Prezydenta miasta Tychy, Macieja Gramatyki.

konsultacja historyczna:

dr Wojciech Schäffer

Dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

opracowanie:

mgr Magdalena Borucka

Miejskie Centrum Kultury w Tychach

Galeria

Dodana: 19 marca 2025 08:05 Zmodyfikowana: 4 kwietnia 2025 10:07